

Nr 177.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ökat anslag till materiell m. m. för den för professorn A. Gullstrand inrättade personliga professuren; given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

att höja det på allmänna indragningsstaten uppförda anslaget till materiell m. m. för den för professorn A. Gullstrand vid universitetet i Uppsala inrättade personliga professuren från dess nuvarande belopp, 5,000 kronor, med 2,000 kronor till 7,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

*Utdrag av protokollet över eklestiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5
mars 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde följande:

*Ökat anslag
till materiell
m. m. för den
för professorn
A. Gullstrand
inrättade
personliga
professuren.*

I sammanhang med inrättandet vid universitetet i Uppsala av en personlig professur i fysiologisk och fysikalisk optik för dåvarande professorn i oftalmiatrik vid samma universitet Allvar Gullstrand anvisade 1913 års riksdag till materiell m. m. för ifrågavarande professur ett årligt belopp å 5,000 kronor att utgå å allmänna indragningsstaten; och föreskrev Kungl. Maj:t genom brev den 13 juni 1913, bland annat, att redovisning skulle i vanlig ordning lämnas för nyssberörda anslag ävensom att, vid Gullstrands framtida frånträdande av professuren, då befintliga instrumenter, apparater och övrig materiell, som inköpts för ifrågavarande anslagsmedel, skulle enligt beprövande av kanslern för rikets universitet tillfalla någon till universitetet i Uppsala hörande in-

stitution. I det följande kommer jag att göra framställning om ökning av nämnda anslag.

För de förhållanden, som påkallat inrättande av denna professur samt beredande av förberörda anslag, är utförligt redogjort i bilaga till 1913 års statsverksproposition, tionde huvudtiteln punkt 54 (sid. 30 ff.), och vill jag fördenskull inskränka mig till att i detta sammanhang åberopa följande av professorn i fysik E. G. D. Granqvist uppgjorda, till grund för beräkningen av ifrågakomna anslagsbeloppes storlek liggande specifikation:

räknebiträden	kronor 1,500: —
tillfälliga biträden (amanuens, tekniskt biträde, vaktmästare)	» 1,250: —
uppvärmning, gas, elektricitet	» 750: —
instrumenter, apparater, materiell	» 1,500: —
	Summa kronor 5,000: —.

Vid ärendets behandling år 1912 inom det större akademiska konsistoriet yttrade Granqvist rörande behovet av omförmälda biträden bland annat:

För att göra de teoretiska resultaten i fråga om den optiska avbildningen fruktbarande för praktiken erfordras dels vidlyftiga räknearbeten, dels ock experimentella undersökningar. Dylika räknearbeten kräva ingen egentlig matematisk begåvning och ej heller djupa matematiska kunskaper utan endast förmåga att använda givna räkneformler. De äro ytterligt tidsödande och böra därför icke utföras av vetenskapligt skolade personer utan överlämnas åt räknebiträden. På dessa måste dock ställas fordran av obrottslig tillförlitlighet och uthållighet i arbetet, varförutom en viss skolning är erforderlig. Varje optisk firma av någon betydelse har en hel stab av sådana räknebiträden till sitt förfogande och i spetsen för dem en skolad vetenskapsman, oaktat vid dessa anstalter endast firmans egna nykonstruktioner äro föremål för räknekontorets arbete. Då det nu gäller att vetenskapligt undersöka hela system av s. k. asferiska ytor, så är den föreliggande uppgiften mycket större än den, som ett dylikt räknekontor har, och det vore lätt att uppvisa, att ett i alla hänseenden fullständigt tillgodoseende av densamma ensamt skulle kräva långt större anslag än hela den begärda summan.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet har nu det större akademiska konsistoriet i Uppsala hemställt om utverkande av proposition till 1920 års riksdag angående förhöjning av förberörda anslag med 2,000 kronor till 7,000 kronor.

Konsistoriets begäran stöder sig på en av medicinska fakulteten i Uppsala gjord framställning, däri fakulteten under åberopande av ovan intagna specifikation samt Granqvists här ovan återgivna yttrande till stöd för omförmälda anslagsökning i huvudsak anför:

För ifrågavarande räknearbeten anställdes — att börja med för medel, beviljade av medicinska fakultetens Regnelliska fond — tvenne kvinnliga biträden från den 1 juli 1913. Det visade sig emellertid snart, att de ej ville åtnöjas med det förslagsvis beräknade arvodet, och de lämnade sina platser i början av år 1918, oaktat den förhöjning blivit beviljad, som var möjlig inom anslagets ram. De båda biträden, som anställdes i deras ställe, hava redan den 1 januari, respektive den 14 januari 1919 lämnat platserna, och för närvarande är tills vidare endast ett räknebiträde anställt. Vid bedömandet av dessa fakta bör hänsyn tagas därtill, att den erforderliga skolningen, enligt vad erfarenheten givit vid handen, kräver en tid av bortåt ett år, innan den kan anses vara i erforderlig grad uppnådd, samt att de anspråk på obrottslig tillförlitlighet och uthållighet i arbetet, som äro oeftergivliga, betinga, att ej vem som helst kan antagas, utan ett urval måste göras. På senare tiden hava de, som kunnat komma i fråga till anställning, såsom minimum fordrat en avlöning av 200 kronor i månaden. Dessa anspråk förklaras till fullo av den allmänna prisstegringens inverkan på levnadskostnaderna och den därav betingade ökningen av kvinnlig arbetslön över huvud. Härtill kommer, att anslaget är beviljat på indragningsstat, så att laboratoriet kan väntas komma att upphöra, när Gullstrand frånträder sin professur, varav följderna är, att anställningen ej har samma värde som en fast anställning. Ej heller finnas i landet andra platser, för vilka den å laboratoriet förvärvade skolningen meriterar.

För det slutliga fruktburgörandet av hittills vunna resultat fordras ännu vidlyftiga räknearbeten av den art, som ovan berörts, och dessa räknearbeten kräva, därest de skola förväntas kunna inom överskådlig tid lämna eftersträvat resultat, fortsatt anställande av två räknebiträden.

Då emellertid, såsom av det ovan anförda torde framgå, ett fortsatt anställande av två räknebiträden är uteslutet, därest ej ökat anslag kan erhållas, nödgas fakulteten göra framställning om utverkande av ett sådant. Behovet härav gör sig även kännbart genom den prisstegring, som inträtt på instrumenter och över huvud all för laboratoriet behöfvlig materiell. Men anslagsökningen kan hållas inom trängre gränser, därest densamma kan påräknas årligen, och torde för sådant fall en summa av 2,000 kronor vara tillräcklig.

I skrivelse den 29 augusti 1919 har kanslern hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen i överensstämmelse med det större konsistoriets framställning.

Departement-
chefen.

Vad i ärendet anförts giver oförtydligt vid handen, att det år 1912 beräknade anslaget med hänsyn särskilt till framställda krav på ökad ersättning från de kvinnliga biträdena ej längre är för sitt ändamål till fyllest. I betraktande av nödvändigheten av att räknebiträden till angivet antal finnas tillgängliga för fullgörande av räknearbeten, som äro erforderliga för fruktburgörandet av de resultat, till vilka professor Gullstrand i sina forskningar kommit, synes mig en höjning av ifrågavarande anslagspost ofrånkomlig. Mot det föreslagna beloppet har jag intet att erinra.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att höja det på allmänna indragningsstaten uppförda anslaget till materiell m. m. för den för professorn A. Gullstrand vid universitetet i Uppsala inrättade personliga professuren från dess nuvarande belopp, 5,000 kronor, med 2,000 kronor till 7,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Neuendorff.